

bez odjeka, pa tako danas naši vjernici moraju da se koriste crkvom koja se nalazi u brdu udaljena od grada i koja je teško stradala u zemljotresu.

Mi smo mišljenja da je sve ovo itekako istinita i pažnje vrijedna problematika, za čije rješavanje bi mogao da nam pomogne i OK SK Tivta, kao i druga društveno-politička tijela.

To bi zaista bilo u skladu i sa djelovanjem vjerskih zajednica i društvenih organa u ovim našim prostorima. Samo rješavanjem postojećih, a ne stvaranjem lažnih, problema napredovati ćemo u stvaranju mirnog i konstruktivnog suživota svih ljudi u našem društvu."

Biskupski ordinariat kotor

PROSVJEDNA PREDSTAVKA ALOJZIJA STEPINCA

Zagrebački nadbiskup i predsjednik biskupskih konferencijskih dr. Alojzije Stepinac uputio je 21. srpnja 1945. predstavku-prosvjed na predsjednika vlade Narodne Republike Hrvatske dr. Vladimira Bakarića poradi zločinstava i nedjela jugoslavenskih komunista nad hrvatskim narodom.

Ovaj dokumenat je preuzet iz knjige *Bleiburska tragedija*, Knjižnica Hrvatske Revije, München-Barcelona 1976 str. 372-383. Kako je tu i naznačeno, on je prijevod uzeo iz knjige Richard Pattee, *The Case of Cardinal Aloysius Stepinac*, Milwaukee, The Bruce 1953 Publishing Company.

PREDSJEDNIŠTVO BISKUPSKE KONFERENCIJE
Br. 64/BK Zagreb, 21. srpnja 1945.

Gospodine Predsjedniče:

Imao sam do sada nekoliko puta priliku da Vam pišem u pogledu stanovitih pitanja, koja su potrebna za pravilnu primjenu odnosa između Crkve i države. Iako nisam primio odgovora na ta pisma, ja to smatram najžurnijim te Vam ponovno pišem o istim stvarima.

U prvom redu radi se o pitanju smrtne kazne izrečene mojim svećenicima, koji sada čekaju na njeno izvršenje. U vezi s tom činjenicom, želim objasniti Vama, koji ste odgovoran nosilac vlasti u Hrvatskoj, niz stvari, koje su zapreka smirenju naše sadašnje situacije i zadovoljstvu naroda, koje se očekivalo kao posljedica završetka rata. Osjećam, da je moja dužnost prema Vama, da Vam otvoreno potumačim te stari tako, da biste Vi mogli odkloniti na vrijeme uzroke nezadovoljstvu, koje svakodnevno vidim u svojim dodirima s velikim brojem svojih vjernika, koji moj dvor doslovce opsjedaju tražeći pomoć. Čineći to, ja se nadam, da ću na Vašoj strani naći iskreno i puno razumijevanje, jer sve što ću iznijeti, u interesu je naroda uopće i čitave narodne zajednice.

Kada se 2. lipnja ove godine sastao visoki kler u Zagrebu s Maršalom i predsjednikom Federalne vlade, Maršal je svečano izjavio na pritužbe, da su neki državni rukovodioci postupali na svoju ruku i zatvarali svećenike, da će svi svećenici, koji se nalaze po zatvorima i koncentracionim logorima, biti bez odlaganja preslušani, i ukoliko se nijesu krvlju okajali, da će odmah biti oslobođeni i pušteni na slobodu. Ta izjava dana je u jednom svečanom času, te je imala biti temelj dobrom odnosima između državnih i crkvenih vlasti.

Istina je, da su u zadnja dva mjeseca neki sjemeništari kao i svećenici bili pušteni iz logora i zatvora. No zagrebački sjemeništari bili su odmah pozvani u vojsku. Isto je tako istina, da je stanoviti broj mojih svećenika bio izведен pred vojnički sud i osuđen na smrt. To su: Profesor Kerubin Šegvić i profesor Stjepan Kramar, osuđeni po Prijekom судu Zapovjedništva u Zagrebu 29. lipnja. Osim ove dvojice, isti je sud osudio na smrtnu kaznu redovnice Blandu Stipetić i Faniku Splajt; sestra Beata Nemec osuđena je na tri godine prisilnog rada. Vojni sud u Karlovcu osudio je na smrt strijeljanjem dra. Matiju Kranjčića, župnika u Ozlju; O. Rikarda Ribića, franjevačkog gvardijana, i O. dra Beata Bukića, profesora na visokoj školi u Karlovcu. Saznao sam, iako vijest nije još potvrđena u cijelosti, da je Prijeki sud u Križevcima Osudio na smrt Stjepana Pavunića, župnika iz Koprivnice, Mihajla Kanotija, župnika iz Varaždina, Josipa Kalajdžića, župnika iz Biskupovca, i Petra Kovačića župnika iz Zagreba. Ova četvorica čekaju, da njihove osude potvrdi Ratni sud Zapovjedništva Druge Armije u Zagrebu. Osim toga, dr. Ivo Guberina, svećenik šibenske biskupije, već je osuđen na smrt.

Gospodine Presjedniče! Ne mogu se sudržati, a da ne učinim nekoliko zapažanja na procedure ovih vojničkih sudova.

Svaki čovjek zdrave pameti i poštenog srca znade, da optuženi ima neotuđivo pravo braniti sebe i tražiti u svoju obranu preslušavanje svjedoka pred bilo kojim sudom, koji zaslužuje takvo ime i namjerava izvršavati svoje funkcije u ime pravde. Bez preslušavanja svjedoka, koji osobno sudjeluju u najvažnijem dijelu rasprave, naime suđenja, ne može biti pravedne osude. Tvrdim, da vojnički sudovi ne pripuštaju svjedoke u njihovim

raspravama. Ako je konačno dozvoljeno optuženima — koji doznaju za optužbe protiv sebe po prvi puta na suđenju — donijeti u svoju pomoć neka svjedočanstva između svojih suradnika u njihovu korist, to ne zadovoljava temeljni zahtjev ljudske pravde za vlastitom obranom sa svjedocima, jer se ova svjedočanstva ne uzimaju u obzir prigodom proglašenja osude, kao što iskustvo pokazuje. Takva svjedočanstva, u svakom slučaju, ne mogu zamijeniti usmeno preslušavanje svjedoka iz prostog razloga, što ni optuženi, niti njegovi suradnici nisu znali prirodu optužbe. Konačno, takvo svjedočanstvo ne može biti ad rem. Radi toga također nema utjecaja na presudu.

Vojnički sudovi funkcioniraju s podpunim isljučenjem javnosti. I imena vojničkih sudaca nisu poznata, barem ne javno. To je moguće i razumljivo u režimu, koji se ne zove demokratskim i narodnim, već otvoreno priznaje, da je autoritativan. Ali nije moguće razumjeti, da se takvo suđenje vrši u režimu, koji ističe demokratičnost i potpunu narodnu kontrolu. Držim, g. predsjedniče, da se i Vi kao i svaki pošten čovjek slažete s time, da se ne može zvati narodnom kontrolom praksa, koju svakodnevno pratimo u zagrebačkom novinstvu, kad ono uoči kojeg procesa donese inspirirane članke protiv stanovitog okrivljenika i sutradan sazna za njegovu osudu. Još manje se može zvati narodnom kontrolom ono saopćenje, što službeni izvještaji donose nakon izrečene presude vojnih i građanskih sudova. Takva su saopćenja više cinička poruga osuđenika i potome pljuska u lice pravde nego opravdanje natježih krvavih kazna.

2. Primjer smrte osude, izrečene profesoru Kerubinu Šegviću, mogao bi biti predočen kao dokaz za ovo, što je upravo navedeno. Iako je Maršal jasno izjavio, da će svećenicima, koji nisu okrvavili svoje ruke, nego su bili samo nerazboriti, biti oprošteno, starac od 79 godina, K. Šegvić, bijaše osuđen na smrt, iako nije naveden dokaz o njegovu zločinačkom ponašanju. On bijaše osuđen kao pristaša gotske teorije o porijeklu hrvatskog naroda. To je donekle bezumna znanstvena teorija, koja jedva može biti dokazana, i on bi mogao prije biti osuđen radi slaboumnosti. Prihvatanje ove znanstvene teorije prema zdravom razumu ne opravdava osudu na smrt. Ne može se dokazati, da je profesor Šegvić poticao ljudi na zločine na račun svoje teorije. Takvo tumačenje za smrtnu osudu, izrečenu nad starim profesorom Šegvićem, "izazvala je u

pravničkim krugovima zaprepaštenje radi pomanjkanja pravnog osjećaja, a u širokim narodnim krugovima sućut nad krvavom sudbinom nemoćnog starca". Ovo su, g. predsjedniče, najprirodni ljudski osjećaji, a ni teorija niti propaganda ne mogu ih osuditi, da su "lažno humani".

Pomanjkanje objašnjenja danoga nad smrtnom osudom profesora K. Šegvića također je pokazana u članku pod naslovom "Narodni sud je neumoljiv", u listu "Omladinski borac" od 5. srpnja ov. g. Taj članak iznosi u predmetu Šegvića, da je on "stari svećenik, koji naliči na majmuna", "začetnik tako zvane Gotske hipoteze o porijeklu Hrvata". U tom članku izričito priznaje, da "Herrenvolk" (Nijemci) nikad nisu htjeli priznati, da su Hrvati, s rasnog stanovišta, isto što i oni sami, i stoga ta monstruoznost nije nikada službeno odobrena. U tom "objašnjenju" bijaše nekoliko drugih očitih kontradikcija. Šegvić je prosvjedovao protiv ustaških prestupaka, koji su iskorišćavali njegovu teoriju, da opravdaju svoje zločine protiv Srba. Stoviše, bilo je opće poznato, da Šegvić nije odobravao pokolj Srba, dapače da je on osuđivao takav postupak u nekoliko prilika u mojoj nazočnosti. Za sva ostala djela, za koja je bio optužen, Šegvić je prije trebao biti izведен pred sud nacionalne časti, a ne pred prijeku sud, koji ga je osudio na smrt zbog razloga, koji nijedan sudac pri zdravom razumu ne bi mogao prihvati.

Zar prirodni osjećaj hrvatskoga naroda može prihvati objašnjenje smrtne osude izrečene Sestri Blandi Stipetić? Po prvi put u povijesti hrvatskoga naroda jedna časna sestra bijaše osuđena najvišom kaznom, kojom se kažnjavaju najokorjeliji zločinci. A kako je Sestra Blanda okrvavila svoje ruke? Sakrivajući jednog ustašu, ubojicu Stjepana Hripku, pod imenom Barić. U tome joj je pomogla Anka Zbornik i Sestra Beata Nemec. Predpostavimo, da je Stjepan Hripka bio dokazani "zločinac". Ostaje otvoreno pitanje, da li je Sestra Blanda Stipetić to znala. Ta činjenica nije iznesena u donošenju osude. Naprotiv, Sestra Blanda Stipetić je tvrdila (usporedi "Omladinski borac". 5. srpnja), da ona nije znala ni što je on bio, niti da li je bio ustaša. Zato, tako dugo, dok nije dokazana subjektivna krivnja za jedan objektivni čin, nikada osuda ne može biti izrčena prema bilo kojem ljudskom pravu ili prema ijednom razumu; a najmanje od svega mogla je obtužena biti osuđena na smrt. Taj Hripka živio je daleko od S. Blande Stipetić i Anke Zbornik. Nije dokazano, da li je ijedna od njih dvije

poznavala njegovo prijašnje djelovanje. Ovaj je čovjek pomagao obadvjema sestrama, Blandi Stipetić i Anki Zbornik, donositi hrana u Zagreb za bolnicu i za dobrotvornu kuhinju za siromaše. Ako su one njega skrivale, ne znajući što je on bio, zar je taj čin zasluzio smrtnu kaznu? Tom osudom Sestra Blanda Stipetić i Anka Zbornik su kažnjene na isti način kao priznati ubojice Juco Rukavina i Majstrović-Filipović. Da li postoji ikakva stvarna podloga, da se osudi njihova krivnja? Ova je djela počinila jedna Sestra, koja je često vidala, kako su partizani i njihove obitelji bili skrivani u Bolnici čč. sestara, i koje su znale šutjeti, da ničim ne otežaju njihovu tešku situaciju. Zar se ovo nije moglo uzeti u obzir, kad se sudilo o njihovoj krivici?

Ali ima ovdje i nešto još važnije. Hripka bijaše uhičen. Do danas on nije izveden ni pred koji sud, njegovi zločini nisu bili sudski utvrđeni. Koliko je meni poznato, pred deset dana on se nalazio u sabirnom logoru u Maksimiru. Prema kojem zakonu, po kojоj logici mogu biti izrečene dvije smrtne osude radi pomoći pružene jednom čovjeku, koji ni sâm nije još suđen i čija krivnja još nije sudski dokazana? G. predsjedniče, ovo je doista jedan primjer "pravde" i zakona, jedinstven u analima naših sudova.

Sada navodim drugi slučaj. Župnik župe Svete Obitelji na području Kanal u Zagrebu, Petar Kovačić, bijaše kažnen radi toga, što je primio odlikovanje od ustaškog režima, odličje koje mu je bilo podijeljeno protiv njegove volje. On bijaše optužen i radi opominjanja roditelja s propovjedaonice, da nastoje, da njihova djeca ne ostaju na ulicama do rane zore u miješanom društvu. Za takav "prestupak" od strane katoličkog svećenika, koji vrši svoju dužnost, izrečena je osuda od 18 mjeseci prisilnog rada. U vezi s tim mi zapažamo jedinstveni značaj našeg pravnog postupka. Na prijedlog javnog tužioca, sâm sudac optužuje okrivljenog, da je pred nekoliko godina prisilio jednog od svojih pravoslavnih rođaka, da prijeđe na katolicizam; na osnovu toga osuđen je na 6 godina prisilnog rada. "Kadija tuži, kadija sudi", rekao je narod za turske sudove pred tri stoljeća. A eto napredni hrvatski narodni sud u Zagrebu g. 1945. radi kao da živimo u 16. i 17. stoljeću. Stradanje župnika Kovačića nije time dovršeno. On je doveden u Zagreb i vojni sud komande grada osudio ga je na smrt! Tu staje pamet i srce.

Još nisam bio u stanju ovjeriti najnovije vijesti o koprivničkom župniku, Stjepanu Pavuniću, koji je bio osuđen na smrt u Križevcima. Ja poznam Pavunića kao izvanredno savjesnog čovjeka, koji ne bi naškodio ni muhi i ne bi bio u stanju poticati bilo koga, da čini zlo. On se izjavljivao u korist Nezavisne Države Hrvatske za vrijeme, dok je NDH imala stvarnu vlast. Ako je on bio član Sabora, to nije bilo dobrovoljno, nego, kao što svatko zna, po odredbi vlasti tada na snazi. Dobro je poznato, da oni koji nisu došli na poziv u Sabor, da su bili zatvoreni. Da li čovjek moralnih vrlina jednoga Stjepana Pavunića zaslužuje smrtnu kaznu?

Štoviše, zašto bi varaždinski župnik, miroljubivi i trijezni čovjek, vrlo ugledan u svome gradu, kroz nekoliko godina učitelj varaždinske mlađeži, bio strijeljan kao zločinac? Ne trebaju li ovdje biti primijenjene Maršalove riječi, kad je rekao, da će svi biti pušteni na slobodu, koji nisu okrvavili svoje ruke, nakon svih do danas pretrpljenih progona i patnja? Isto se treba primijeniti i na župnika iz Biskupeca, M. Kalajdžića, i župnika iz Kamenskog, Kuzmanića, koji su, kako smo saznali, također osuđeni na smrt po prijekom sudu u Karlovcu.

Zadržao sam se dulje kod ovih primjera, g. predsjedniče, da pokažem, na kakvim se temeljima osniva sudovanje vojnih sudova. Držim, da je jasnije od sunca, da ovo sudovanje ne može ulijevati povjerenje u svoju objektivnost. Isto tako je jasno, da ovi sudovi ne služe pravdi, nego nečem drugome, da se prije može nazvati osveta i mržnja. A kako oni donose masovne smrtne osude, postali su organi masovnog terora. Nije zato čudo, da je predsjednik vojnog suda komande grada Zagreba dobio u narodnim masama ime drugoga Vidnjevića, zloglasnog predsjednika pokretnog prijekog suda u Zagrebu.

Iz ovoga slijedi opravdani zahtjev, da se što prije, upravo odmah, dokine sudovanje vojnih sudova u Hrvatskoj i porade redovni građanski sudovi za građanska lica. U tim sudovima, ako se zovu narodni, neka sude po narodu neposredno izabrani i kvalificirani suci. Nijedan današnji član suda ni kotarskog ni okružnog u Zagrebu, a pogotovo ne vojničkog nije izabran od naroda, nego je imenovan odozgo.

3. Osim navedenih i osuđenih svećenika zagrebačke nadbiskupije, čitav niz drugih još danas sjede u zatvorima i logorima. U prilogu šaljem popis zatvorenih zagrebačkih svećenika. Što se tiče drugih biskupija, nisam još bio u

stanju dobiti točne informacije. Ali koliko sam do sada uspio saznati, njihov broj nadmašuje broj zatvorenih zagrebačkih svećenika.

4. Primam svaki dan sve više informacija o uhičenim svećenicima. I u isto vrijeme s vijestima o njihovu uhičenju, vijesti o nasilnom oduzimanju njihove imovine. Župni uredi su zatvoreni i duhovna pastva često je onemogućena. Niži državni službenici postupaju bez ikakve pravne dozvole te dijele crkvena dobra i rješavaju agrarni problem s crkvenom imovinom po svom vlastitom nahodenju. Stalni napadaji novina na pojedine svećenike, trpanja klera u 'reakciju', napadaj na moju osobu, podvale i karikature u novinama, kao da ja zaštićujem one, koji kliču podvale i karikature u novinama, kao da ja zaštićujem one, koji kliču Paveliću, izvrćanje jasnog smisla mojih okružnica u javnoj štampi, a bez i najmanje mogućnosti, da se pogodenj javno ili na istom mjestu brane, sve to daje sve jasniji dojam, sve jasnije izrazuje činjenicu, da je katolički kler u ovoj državi stavljen izvan zakona, da ga svatko može nekažnjeno napasti, oblatiti, a njemu preostaje jedino pravo, da šuti, da puni zatvore i obogaćuje imenima listu na smrt osuđenih. Sve to biva u isto vrijeme, kad predavači, i to gospoda javni tužioći, tumače širokim slojevima grada Zagreba deklaraciju vlade o slobodi savjesti i slobodi vjeroispovijedanja.

5. Konstatiram činjenicu, da su katoličkoj štampi stvarno zatvorena usta. Nije dozvoljeno izlaženje lista zagrebačkih župnika s motivacijom, da nema dovoljno papira. A malo poslije, vojnici su, bez ikakve presude, iz podruma 'Narodne tiskare' i moga dvora odvezli vagone papira na račun partiskske tiskare 'Naprijed', kao da je partiskska tiskara državno poduzeće. I to predstavlja unikum pravne sigurnosti, u kojoj živimo.

Katoličkom je tjedniku 'Novi život' dozvoljeno izlaženje samo kao mjesecniku u tako ograničenom broju primjeraka, da je time unaprijed ugušen i prije no što se pojavio. 'Narodna tiskara', u kojoj je većim dijelom crkveni novac, optužena je, da je surađivala s okupatorom i narodim neprijateljem, pak joj je obustavljena svaka djelatnost. Ali prije svake osude suda, njezine zalihe papira vojnici, dakle državni funkcionari, odvoze u korist druge partiskske tiskare. Tako je stvarno onemogućena svaka sloboda štampe, premda i ona figurira na deklaraciji 'Savezne vlade'. Došli smo do stanja, da nas u štampi gotovo svakodnevno napadaju, a ne daju štampati

nijednog katoličkog lista. Sve to biva u eri "oslobodenja" i pod geslom slobode.

6. Ovogodišnje hodočašće zagrebačkih građana u Mariju Bistricu postalo je predmetom novinskih napadaja i drugih metoda represija protiv katoličkog klera. S tim u vezi moram se osvrnuti na ovo hodočašće.

Prije svega jedna konstatacija. Sve, što se dogodilo u samoj procesiji, sve je to bilo neorganizirano, spontano. Najodlučnije odbijam tvrdnju, da su reakcionarni krugovi organizirali političke poklike. Pjevanje poznate pjesme 'Hoćemo Boga' je u Zagrebu staro. To je zapravo francuska pjesma, stara već 25 godina, i davno je već kod nas pjevana. Poklici i skandiranje puka novi su i u stilu današnjih dana. Crkva ih sigurno nije uvela. Još manje prekidanje same moje propovijedi. Uvijek sam tražio i naglašavao, da politika bude odvojena od Crkve.

Konstatiram nadalje, da u procesiji i za vrijeme vjerskih obreda nije pao nijedan politički poklik, premda mi je dobro poznato, da su sa strane USAOH-a (Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske) upućeni omladinci, da izvikuju političke poklike, koji su mogli izazvati protuodgovore publike, koja je to sa strane slušala. Ni Crkva ni kler nije kriv, da su ove godine tolike mase hodočastile na Bistricu. Za to će snositi odgovornost i oni, koji su punili logore i zatvore rođacima bistrčkih hodočasnika. Crkva i kler nije kriv, što su bili od tisuća aklamirani. Reklamu su im opet načinili oni, koji su taj kler zatvarali i sudili na smrt. U vezi s bistrčkom procesijom neki visoki funkcionari šire vijest, da je biskup dr. Čekada molio nekoliko puta s masom svijeta po pet Očenaša za emigrante. Najodlučnije odbijam ovu klevetu, koju mogu tisuće hodočasnika svaki čas demantirati.—

7. Pitanje vjerske obuke u školama nije postavljeno od Crkve, nego od onih, koji su bez ikakvog dogovora ili dozvole bilo kojeg ovlaštenog predstavnika Crkve i bez ispitivanja mišljenja velikoga broja onih, koji danas šalju svoju djecu u škole, sami donijeli odluku. Usprkos tvrdnji, da vjerska obuka ne će biti ukinuta, utvrđene su slijedeće činjenice:

a) Da je vjerska obuka potpuno ukinuta u višim razredima srednjih škola. To nije u skladu s načelima slobode vjere i slobode savjesti. Ako ova načela dopuštaju dobrovoljni izbor vjerske obuke u nižim razredima srednjih škola, zašto to ne vrijedi i za više razrede? Očito je, da je u odluci, da se ukine vjerska obuka u višim

razredima, bio odlučujući jedan drugi razlog. Jasno je, da to nije bio motiv prijateljstva prema Crkvi i vjeri. I narodne mase su to jasno ustanovile.

b) U nižim razredima vjerska obuka je reducirana na neobavezni predmet, i to jedan sat tjedno.

c) U pučkim školama također je neobavezan i reducirana jedan sat tjedno.

To su utvrđene činjenice. Ako su oni, koji su donijeli te odluke u pogledu vjerske obuke u Hrvatskoj, predviđeli reakciju narodnih masa, oni bi zaista okljevali donijeti takvu odluku, jer to nije u skladu s narodnim mnijenjem. Ja ponovno dodajem, da su učenici u višim razredima u velikom broju spontano tražili vjeronaute.

Zašto je ta sloboda oduzeta od njih u ime "slobode"? Te činjenice ukazuju na potrebu revizije propisa, koji se odnose na vjersku obuku u pučkim i srednjim školama, tako da se može davati dva puta tjedno u prvima, i da se uvede u više razrede.

8. Konačna riječ na optužbu komunističkih novina "Naprijed" od 14. srpnja 1945., da je jedan svećenik, vjeroučitelj, naučio svoje učenike skandirati: "Hoćemo vjeronaute u škole". Povest će o tom slučaju istragu. Ali ne mogu shvatiti, kako je 'Narodni list', od 14.VII., donio karikaturu bistrčke procesije, kao da su djeca na procesiji vikala spomenuti poklik. Zar to nije izvrgavanje ruglu bistrčke procesije? Zar to ne potпадa pod udar zakona o raspirivanju vjerske mržnje? Ili zar se takav posao može zvati znanstvena kritika religije? Ili zar je to 'kritika neispravnog rada vjerskih predstavnika', koja se ne smatra izazivanjem vjerske mržnje? Budite uvjereni, da se tisuće i tisuće odraslih muževa i žena, koji su sudjelovali u bistrčkoj procesiji, nalaze duboko povrijeđeni ovom porugom 'Narodnog lista'. A na koncu, najmanje je shvatljivo, kako je mogao ministar nastave g. Brklijan pred narodom Donje Stubice tvrditi, da je reakcija pokušala to (tj. povratak bistrčke procesije) iskoristiti, pa je... najmila neku djecu, da viču, kako u školama nema vjeronaute. (Vidi: Vjesnik, 10.VII.1945., str. 3). Žalim, što je g. ministar bio tako loše obaviješten o bistrčkoj procesiji te je mogao nekritički iznijeti tvrdnju, koju ja odlučno odbijam.

Istina je, da su jedan dan nakon procesije u Mariju Bistricu, svi svećenici, koji su poučavali katekizam u pučkim školama grada Zagreba, bili brisani s popisa namještenika, i rečeno im je, da sam ja informiran, i da

će oni biti od sada plaćeni od onih, koji žele vjersku obuku u školama. G. predsjedniče, ja Vas pitam, kako se mogu tumačiti takve akcije? Da li su one u skladu sa slobodom savjesti i demokracijom, kako je tvrdio Ministar javne nastave u svom govoru u Donjoj Stubici? Moraju li oni, koji se u praksi pokoravaju svojoj savjesti, prema principima demokracije, plaćati specijalni porez za uzdržavanje svećenika, da poučavaju vjerouauk u pučkim školama? Nije li to većina roditelja? Ja Vas molim, g. predsjedniče, da ispitate ovaj slučaj, tako da svećenici, koji podučavaju katekizam u pučkim školama, ne budu žrtve ničije mržnje, i da ne budu kažnjeni za nešto, radi čega bi ih se moglo proglašiti kolektivno krivima. To može biti učinjeno samo ako su stotine tisuća kažnjeni porezom za uzdržavanje svećenika, koji podučavaju katekizam u školama, ako se ti roditelji usude koristiti s pravom slobode savjesti. Odluka kojom su vjeroučitelji skinuti s popisa namještenika, drugi je upadni slučaj, na koji način neke osobe shvaćaju demokraciju i pravicu. Stoga se ja nadam, g. predsjedniče, da ćete Vi pokušati uspješno opozvati ovu odluku.

9. G. predsjedniče! Kada se sve, što sam naveo o djelovanju vojnih sudova protiv svećenika, uzme u obzir; kada se lista svećenika osuđenih na smrt ponovo pročita; kada se veliki broj svećenika u kaznionicama uzme u račun; kada se dan za danom opetuju napadi protiv klera, i oni se osuđuju kao "reakcionarci", što u suvremenom rječniku znači, da su oklevetani i stavljeni izvan zakona; kada se položaj Crkve u današnjim školama realistično procijeni; kada se sjetimo, da se skoro sve crkvene zgrade, kao škole i sjemeništa, upotrebljavaju za svjetovne svrhe; kada je, dapače, dokazano, da je katolički tisak u Hrvatskoj praktički uništen; kada se u katoličkim ustanovama imenuju učitelji, koji u svojim razredima otvoreno napadaju katolička načela odgoja, nije li onda pravovaljan zaključak, da je Crkva u Hrvatskoj proganjena? Ja hotimično nisam spominjao način postupka, kojem su katolički svećenici izloženi u sabirnim logorima i u kaznionicama, jer to je tragična povijest. Ali činjenice same za sebe govore vrlo glasno. Njihove riječi su jasne. Katolička Crkva u Hrvatskoj u stanju je konfuzije. Ona nije proganjena otvoreno, jer to danas još nije zgodno, ali pod izlikom sređivanja svojih djelatnosti na političkom polju, a u stvarnosti s očitom namjerom razaranja svega, što čini temelj života Crkve, naime

slobode svećenstva i njegove djelatnosti na području duhovne pastve vjernika. Jer, kako statistika pokazuje, kler naglo nestaje s površine slobodnog života, ili u kaznionicama ili pod hitcima jedinica za strijeljanje.

II.

G. predsjedniče! Ja sam spomenuo na početku, da me veliki broj moga stada dolazi svakodnevno posjetiti, iznoseći raznovrsne molbe, da im pomognem uj njihovim potrebama. Kao njihov pastir ja se ne mogu oglušiti na sve ove vapaje, i radi toga razloga, ja moram o njima diskutirati, tako da ih Vi možete uzeti u razmatranje.

1. Ponajprije stalo mi je do onih, koje vojni sudovi osuđuju na smrt, da doista dobiju svećenike u posljednjim časovima, te prime vjersku utjehu. Na primanje sv. sakramenata u posljednjim časovima života ima pravo svaki osuđenik, pa i onaj koji je osuđen na gubitak časnih prava. Pogotovo imadu to pravo svećenici, koji su, koliko imadem podataka, do sada bez pratinje svećenika justificirani.

Ja sam se za vrijeme ustaškog režima mnogo zauzimao za to, da svi osuđenici mogu imati svećenika u posljednjim časovima. U tome sam konačno uspio. Držim, da ni danažnji režim neće u tome zaostati, te će najhitnije biti riješeno pitanje svećenika, koji će osuđenike pratiti prema njihovoj želji i zahtjevu na posljednjem putu.

Neka vojne vlasti označe svećenike, u koje imadu povjerenje, i kojima će ja moći dati za to potrebno ovlaštenje, te se ova osnovna stvar već jednom skine s dnevnog reda. Već sam više puta primio usmena obećanja u tom pravcu, ali se stvar do danas nije pomakla s mrtve točke. Međutim, vojni sudovi izricali su smrtne osude, kako potvrđuju događaji, koji su se odigrali 20. ov. mj. pred Zrinjevačkim sudom u Zagrebu, kada je nekoliko tuceta žena saznalo, da su njihovi muževi ili braća strijeljani.

2. U vezi s tim pitanjem ima jedna važna okolnost, naime da nema takvoga suda, koji bi u slučaju smrtne osude bio kompetentan oslobođiti osuđenoga. Takva jedna ustanova postoji u svakom pravnom sustavu dvadesetog stoljeća. Pravi napredak u njegovanju duše i srca zahtijeva, da u državnoj upravi načelo praštanja bude poštivano uz načelo pravde. To načelo duboko je ukorijenjeno u kršćansku dušu hrvatskog naroda. Radi

toga nedostatak vrhovne vlasti, koja bi u slučaju smrtnih osuda mogla vršiti pravo pomilovanja, osjeća se dvostruko. Ja ne mogu, niti moram prijeći šutnjom preko činjenice, da je takav jedan autoritet spasio za vrijeme ustaške vlade nekoliko ljudskih života, koji su danas na visokim položajima. Čemu nazadovati u tom pogledu, kada se u isto vrijeme naglašava, da smo mi napredan narod? To je tim nužnije, jer, koliko mi je poznato, vojni sudovi postupaju vrlo brzo. Govori se, da dnevno pada oko osamdeset presuda. U nekoliko minuta odlučuje se o sudbini života i dugih godina slobode. Zar je moguće predpostaviti, da je tako sudovanje temeljito i pravedno? Stvarna potreba te vlasti ne može se smatrati udovoljenom činjenicom, da osude jednog nižeg vojničkog suda moraju biti potvrđene po višem vojničkom sudu. Jer ovdje se ne radi o agenciji za pomilovanje, nego, ustvari, o apelacionom sudu. A sud uvijek ostaje sud, uvijek ostaje u sferi primjene zakona, i, prema tome, pravde. Poznato je, da ogromna većina optuženika ne pozna, niti može poznavati odredbe vojnih sudova, koji za njihove prekršaje sude sada reataktivno, što također nije ispravno. Stoga je očito, da bi bilo vrlo poželjno postojanje neke oblasti, koja bi imala mogućnosti pomilovati osuđene na smrt.

3. Obitleji pogubljenih nemaju pravo saznati, gdje se nalaze grobovi njihovih milih i dragih, njihove braće i muževa. Poznato je, da rimske pravne dopušta sahranu pogubljenoga. Nakon smaknuća "pravdi je udovoljeno", i nema razloga zašto tijelo jednog kršćanina ne bi bilo dočno pokopano. Umjesto toga, smaknuća se provode na nepoznatim mjestima. Lešine se bacaju u zajedničku jamu, i nitko od njihove rodbine ne može saznati, gdje može naći grobove svojih milih i dragih. Današnji nosioci vlasti zgražali su se i prosvjedovali protiv ustaških postupaka, kada su ovi pokapali osuđenike na nepoznatim mjestima ili na mjestu izvršenja osude. Ja sam se svojski zauzimao, da se pogubljenima smije dati kršćanska sahrana. Ono što je prije bilo strašno, ne smije se ponavljati danas. S toga razloga treba dopustiti rodbini, da sahrani smrtne ostatke u obiteljske grobnice, na kršćanskim grobljima, kako su činili od prastarih vremena pobožni kršćani. Također je potrebno uvesti praksu, da sudovi, koji izriču smrtne osude i koje su izvršene, o tome obavijeste Ured o popisu pučanstva, tako da smrt svakoga pojedinca može biti službeno potvrđena. To je potrebno

radi velikih posljedica u odnosu na njihov imetak i njihove obitelji.

4. Naši su zatvori i još uvijek puni i prepuni. Ja puštam po strani pitanje, da li su svi zatvorenici krivi i da li oni trebaju biti tamo. Mnogi sjede u zatvoru po 6 do 7 tjedana a da nisu preslušani, a nakon jednog preslušanja, pušta ih se kući. Jesu li takvi morali biti u zatvoru? U štampi se priznaje, da su vlasti bile zavrane krivim optužbama i da su smjestile nedužne u zatvor.

Takvim bi se slučajevima lako doskočilo, kad se ne bi svakoga odmah lišilo slobode, čim stigne protiv njega prijava. Na temelju prijave trebalo bi pozvati prijavljenoga na preslušanje. I tada bi se istom odlučilo, da li da ga se pritvori ili pusti, da se eventualno brani iz slobode. Masovno hapšenje, bez razlike na težinu prekršaja, mora nužno dovesti do toga, da u zatvoru sjede mnogi nevini samo zato, što se našao netko, tko je na njima izvršio osobnu osvetu.

Takvim bi se osvetama i progona nevinih moglo i moralno izbjegći time, što bi svaki onaj, koji podnese lažnu prijavu, bio kažnjen. Ali za to bi bilo potrebno, da se je u pozivima to jasno kazalo.

Nažalost, nijedan javni poziv vlasti na prijavljivanje sugrađana nije imao ove jedne neobično važne rečenice: da će biti kažnjen tko podnese lažnu prijavu. U protivnom slučaju pogoduje se stvaranju sistema douškivanja i osvete, na čemu se ne može temeljiti blagostanje države i naroda.

Koliko bi bilo olakšano vlastima, kad bi se opreznije postupalo s hapšenjem, i kad bi se lakši slučajevi rješavali preslušavanjem bez hapšenja! Koliko bi nezadovoljstva otpalo, koliko bi suza i boli bilo prišteđeno! I za to treba imati razumijevanja.

5. Narodne mase se tuže na mnoge stvari s obzirom na postupak prema zatvorenicima. Prije svega, zatvori su pretrpani i ne mogu primiti onaj broj ljudi, koji faktično u njima boravi. Mjere u vrijeme uhićenja, kako sam ih opisao gore, mogle bi uvelike ublažiti zlo.

Ja sam već tražio, da nekoliko svećenika bude određeno za pohađanje kažnjenika i da im daje sakramente u slučaju bolesti. Do danas ovom zahtjevu nije udovoljeno.

Osim kažnjenika, i rodbina mnogo trpi donoseći im hranu i presvlaku. Ovakav prkos u postupku je neshvatljiv.

Nekim kažnjenicima nije nikad bilo dopušteno primati hranu i presvlaku od njihovih obitelji. Oni već tjednima bijahu u zatvorima. Njihove žene su im donosile hranu, a stražari su im rekli, da im muževi više nisu tamo, iako su ih njihove žene — predpostavimo takav slučaj — nekoliko minuta prije vidjele. Zašto se ne dopusti svima utamničenicima primanje hrane u neke određene dane? Ako pri tome ima zloupotreba, one se mogu izbjegći razumnim oprezom i nadzorom.

Rodbina zatvorenika mora čekati satima, da dođe na red. Kad stražari jednom prime hranu, moraju čekati duge sate, da im se vratи košare. Bilo je slučajeva, da su članovi obitelji morali čekati od 4 do 6 sati na suncu, da obave svoj posao. Zašto mučiti one koji nisu krivi? Ne može li se ubrzati postupak za primanje hrane i odjeće? Poznati su mi mnogi slučajevi, gdje su se žene razbolile radi takvog postupka, tako su oslabile, da su postale nesposobne za bilo kakav rad. Ali ove su osobe još srazmerno sretne, jer one bar znaju kamo trebaju odnijeti svoju hranu. Ali što mogu reći o onima, koje moraju čitave tjedne obilaziti od zatvora do zatvora, prije nego što konačno nađu svoga muža i svoga sina. Zašto ovakav postupak? Zar to ne znači bez potrebe mučiti, ogorčavati mnoge obitelia? Pa one već time, što im je netko u zatveru, trpe i pate. Zar se mora bez potrebe povećavati mјera njihovih patnja? Ne nalazim razloga ovome postupku. Izgovor, da su patili i oni, koji su bili u šumi, pa neka sada pate ovi, koji su bili u gradu, nije čovječanski. U čemu bi, zapravo, onda imalo stajati oslobođenje, ako se samo mijenjaju uloge stradalnika? Zato se ja nadam, g. predsjedniče, da ćete Vi u sporazumu s vojničkim vlatima ustanoviti ured, koji bi davao rođacima zatvorenika točne informacije, gdje su smješteni članovi njihovih obitelji. Zatim, da svim zatvorenicima bude dopušteno primanje hrane i odjeće, napose odjeće. I, konačno, da se ubrza postupak uručenja hrane i odjeće. Na taj način bi se izbjeglo mnoge opravdane žalbe i s njima nezadovoljstva.

6. Ovih sam dana dobio više stotina molba i upita, koji se odnose na sudbinu odvedenih časnika i domobrana. Tako su bili mnogi prigovori radi skupine zrakoplovnih časnika, koji su pješačili od Zagreba do Bjelovara, tada preko cijele Slavonije do Petrovaradina i Vršca. Rođaci kopji su ih posjetili u Vršcu, izjavljuju, da će ti ljudi, zajedno s drugim zarobljenicima, biti poslani na rad u

Rusiju. Ne izgleda mi ova vijest istinita, ali, naravno, uznemirila je rodbinu ovih nesretnika. Bilo bi stoga uputno službeno opovrći ove vijesti, jer sam je saznao, da se nekoliko od tih časnika vratilo u Zagreb.

Na stotine tisuća hrvatskih vojnika, koji su napuštali Zagreb, bijahu uvršteni u jugoslavensku vojsku i služe sada u mjestima daleko od svojih domova, u Makedoniji i Srbiji. Kruta je sudbina tih ljudi, cvijeta hrvatskoga naroda. Oni su vršili svoje vojničke dužnosti u najboljoj vjeri. Sada oni moraju lutati od jedne nesreće do druge, izloženi su ispadima šovističke mržnje, kao ratni zarobljenici u svojoj vlastitoj državi. Mjeseci prolaze, a da se ne mogu javiti svojim obiteljima. Drugi su još u sabirnim logorima i trpe glad u svojoj vlastitoj domovini.

Kad čovjek sve to gleda, samo se od sebe nameće pitanje: da li je kada Hrvatski Narod u svojoj povijesti prepatio toliko nevolja, kao ove posljednje četiri godine i ovih nekoliko mjeseci poslije svršetka rata?

Ako se k tome doda sve ono, što pati hrvatska inteligencija, činovnici, intelektualci, koji su otpušteni iz službe, ili se još nalaze po zatvorima i logorima zato, što su za prijašnjeg režima obavljali svoju službu, od koje su živjeli, onda nastaje pitanje: Kamo sve to vodi?

Tisuće članova obitelji otpuštenih državnih i privatnih namještenika ostaju bez kruha. Kakvog će se posla moći primiti ljudi s fakultetskom izobrazbom u svojim četrdesetim i pedesetim godinama? To je danas postalo socijalno pitanje. Ako se gdjegod iz usta kojega neškolovanog huškača te ljudi upućuje, da idu kopati ceste, onda je to prije cinička i krvava poruga na kulturni rad hrvatske inteligencije, nego putokaz za rješenje pitanja njihove životne egzistencije.

Covjeku upravo dolazi na pamet pomisao, da je to pokušaj opravdanja istrebljenja hrvatske inteligencije. No, svakako vrlo bijedan pokušaj. Na mjesta hrvatskih inteligenata stručnjaka dolaze nestručnjaci, za koje odgovorni faktori javno priznaju, da koji puta jedva znaju staviti potpis na papir.

7. Konačno, nameće se pitanje: gdje postoji moralno opravdanje za progon tisuća hrvatskih časnika i stotina tisuća hrvatskih vojnika, koji su u najboljoj vjeri i potpunom predanju, da služe Hrvatskom Narodu, vršili svoje vojničke dužnosti. Po etičkim i pozitivnim načelima ratovanja nijedan od njih ne bi smio biti podvrgnut kazni osim onih, koji su prekršili međunarodne principe

ratovanja i možda nepravedno napadali mirno pučanstvo, koje uopće nije sudjelovalo u ratnim operacijama. Neće biti možda suvišno, da se u obranu ovih hrvatskih časnika i vojnika naglasi i to, da su oni svoju borbu smatrali kao obrambenu borbu protiv svih onih nepravdi, koje su i po priznanju predstavnika 'narodnog oslobođilačkog pokreta' počinjali šovinistički režimi predratne Jugoslavije. Pogotovo kad su ti časnici i vojnici danas najspremniji da surađuju na obnovi i procвату onakve Jugoslavije, koja bi bila istinska garancija ravnopravnosti i jednakosti svih naroda Jugoslavije.

Ja zaključujem. Sve što sam iznio, učinio sam s namjerom, da osiguram iskrenu suradnju između Crkve i države. To je uvijek bila moja želja i misao vodilja u mojoj radu. Taj rad je od crkvenog značaja i tako ne preuzima odgovornosti za političke djelatnosti. Ja sam djelovao u okviru crkvenoga zakona za dobro hrvatskoga naroda, i, dosljedno, svih u Federalnoj demokratskoj Jugoslaviji.

Molim Vas, g. predsjedniče, primite izraze moga iskrenog poštovanja.

DR. ALOJZIJE STEPINAC,
Zagrebački nadbiskup,
Predsjednik Biskupskih konferencija

NA PUTOVIMA PRAVDE I SLOBODE

Dva slijedeća dokumenta najnovijega datuma svjedoče, da je Crkva u Hrvata svjesna svoje misije u narodu, koja nije samo upućena na "bogoštovlje", nego i na "čovjekoštovlje" u tome smislu, da se interesira za sudbinu čovjeka u svim njegovim dimenzijama: vjersko-čudorednoj, socijalnoj i nacionalno-političkoj; da u okvirima svoje djelatnosti, nastoji dati što viši doprinos u ostvarivanju socijalne pravde i građanskih sloboda čovjeka — tih najsvetijih idea naših vremena.

Prvi dokumenat uputio je O. Šimun (Šito) Ćorić, 11. kolovoza 1987., iz Zagreba na Komisiju za odnose s vjerskim zajednicima, dok je drugi potpisani 7. listopada 1987. od 114 hrvatskih misionara u Naurot (Njemačka) i poslan na adresu kardinala Franje Kuharića, odnosno na predstojeću Biskupsku konferenciju u Splitu.

MEMORANDUM O. ŠIMUNA (ŠITE) ĆORIĆA

Uljudno molim gornje Naslove da prihvate ovo moje neprilikama potaknuto dugo pismo i svojom moći i utjecajem porade da se slijedeći problemi, kako moji tako i svi slični naših ljudi, pozitivno rješe i ne ponavljaju.

Zovem se Šimun Š. Ćorić, rođen sam 1949. u Paoči, Hercegovina, stalno mjesto boravka mi je Slano, općina Dubrovnik, a radim kao voditelj "Hrvatske katoličke misije" (HKM) u Bernu, Švicarska. Ostale moguće potrebne podatke o sebi stavljam up prilog pismu. Na 11. lipnja ove godine, za vrijeme mog trodnevног službenog boravka u zemlji, oduzeta mi je putnica po nalogu "Službe državne bezbjednosti" (SDB) iz Mostara, ito na vrlo neugodan način. Pomislio sam da se radi o zabuni, jer znam da za ovakav postupak prema meni ne postoji nikakav opravdan razlog.

ZIRAL – Zajednica Izdanja "Ranjeni Labud"

LUCIJAN KORDIĆ

Redovita izdanja

Knjiga 40

Lucijan Kordić, *Mučeništvo Crkve u Hrvatskoj*

FRANJEVACKI MOSTAN
HUMAC – LIJUŠUSKI

Broj: 031/35 Oznaka:

Glavni urednik: Vinko D. Lasić

© Copyright ZIRAL
4851 Drexel Blvd., Chicago, IL 60615
U. S. A.
Tisak: Croatian Franciscan Press

MUČENIŠTVO CRKVE U HRVATSKOJ

ZIRAL

Zajednica Izdanja "Ranjeni Labud"
Chicago 1988